گزارش

نیره ساری

بررسی دلایل بی‌توجهی به قوانین رانندگی و پیشنهاداتی برای تغییر فرهنگ رانندگی

جریمه‌ها جواب نمی‌دهد!

چرا برخی رانندگان به قوانین احترام نمی‌گذارند؟

در کشوری که جریمه‌ها تنها ابزار نظارتی رانندگی هستند بسیاری از رانندگان بی‌توجه به قوانین رفتار می‌کنند

جریمه‌ها در ایران بیشتر از اینکه مردم را به رعایت قوانین ترغیب کنند، تبدیل به یک بازی پنهان با پلیس شده‌اند، این جمله واقعیتی است که در خیابان‌ها و جاده‌های کشور به وضوح قابل مشاهده است. قوانین رانندگی در کشور ما به‌طور اصولی تدوین شده‌اند و جریمه‌های سنگین برای تخلفات مختلف در نظر گرفته شده است، اما چرا با وجود این همه نظارت و مجازات، هنوز بسیاری از رانندگان قوانین را رعایت نمی‌کنند؟ چرا در مناطقی مانند کیش، رانندگان خودجوش و با احترام به قوانین رفتار می‌کنند، در حالی که در شهرهای بزرگ مانند تهران، تخلفات رانندگی به موضوعی روزمره تبدیل شده است؟

چرا جریمه‌ها در ایران اثربخش نیستند؟ چند روز پیش سردار رادان، فرمانده انتظامی کشور نسبت به هزینه پایین جرایم رانندگی انتقاد کرد و با مقایسه سایر کشورها گفت: رانندگان متخلف احساس می‌کنند هزینه تخلف‌شان آنقدر نیست که بازدارنده باشد. یکی از اصلی‌ترین دلایلی که باعث می‌شود جریمه‌ها در ایران مؤثر نباشند، نگاه تهدیدآمیز و منفی به این ابزار قانونی است. در ایران، بسیاری از رانندگان تنها به‌خاطر ترس از جریمه شدن به قوانین رانندگی احترام می‌گذارند، نه به‌دلیل آگاهی از خطرات ناشی از تخلف یا نیاز به رعایت قانون به‌طور اخلاقی. به عبارت دیگر، رانندگان ایرانی بیشتر از آنکه از جریمه‌ها به‌عنوان یک ابزار آموزشی استفاده کنند، آن را به‌عنوان یک ابزار تنبیهی می‌بینند که تنها در صورت مشاهده پلیس یا دوربین‌ها به کار می‌رود. این در حالی است که در بسیاری از کشورهای پیشرفته، جریمه‌ها نه تنها به‌عنوان ابزاری برای مجازات به کار می‌روند، بلکه به‌عنوان ابزارهایی برای ایجاد آگاهی و اصلاح رفتار رانندگان نیز عمل می‌کنند. در این کشورها، مردم به‌خوبی آگاه هستند که رعایت قوانین نه‌تنها برای حفظ امنیت خودشان، بلکه برای ایمنی سایر رانندگان و سرنشینان خودروها نیز ضروری است. این فرهنگ‌سازی‌ها از دوران کودکی شروع می‌شود و تا بزرگسالی ادامه می‌یابد، به‌طوری که در نهایت رانندگان به‌طور خودجوش قوانین را رعایت می‌کنند، اما در ایران وضعیت کمی متفاوت است. بسیاری از رانندگان تنها زمانی به قوانین توجه می‌کنند که پلیس در نزدیکی باشد یا دوربین‌ها در حال ثبت تخلف آنها هستند. این مسئله باعث می‌شود رفتار رانندگان به‌طور موقت تغییر کند و به محض دور شدن از مناطق تحت نظارت، آنها به سرعت به تخلفات خود ادامه می‌دهند.

■ راه‌حل‌ها و چالش‌های فرهنگ‌سازی در رانندگی

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها در فرهنگ رانندگی ایران، نداشتن سیستم آموزش و فرهنگ‌سازی جامع است. در بسیاری از کشورها، آموزش‌های رانندگی از سنین پایین آغاز می‌شود و کودکان به‌طور مستمر با اصول اولیه رانندگی آشنا می‌شوند. در مدارس و دانشگاه‌ها، علاوه بر آموزش‌های عملی، مفاهیم اخلاقی و اجتماعی رانندگی نیز به دانش‌آموزان و دانشجویان آموزش داده می‌شود، اما در کشور ما، این فرهنگ‌سازی به‌طور کافی در مدارس و جامعه به‌طور عمومی انجام نمی‌شود. به جای آنکه به جوانان و حتی بزرگ‌ترها آموزش داده شود که چرا باید قوانین رانندگی را رعایت کنند، بیشتر به دنبال راه‌های تنبیهی و جریمه‌های مالی برای تأثیرگذاری بر رفتار آنها هستند. این عدم‌آگاهی و آموزش صحیح باعث می‌شود بسیاری از رانندگان قوانین را فقط در مواجهه با پلیس یا دوربین‌ها رعایت کنند.

در حقیقت، باید از جریمه‌ها به‌عنوان یک ابزار تکمیلی برای اصلاح رفتار استفاده شود، نه به‌عنوان تنها راهکار نظارتی. فرهنگ‌سازی باید به‌گونه‌ای باشد که رانندگان به‌طور خودجوش و از روی درک و آگاهی قوانین را رعایت کنند. در این راستا، رسانه‌ها، تلویزیون، رادیو و برنامه‌های آنلاین می‌توانند نقش کلیدی در آموزش و آگاهی‌رسانی ایفا کنند.

■ کمبود نیروی انسانی و فناوری‌های قدیمی

علاوه بر ضعف در فرهنگ‌سازی، یکی دیگر از مشکلات اساسی در کشور ما، کمبود نیروی انسانی و تجهیزات پیشرفته برای نظارت صحیح بر رفتار رانندگان است. راهنمایی و رانندگی با کمبود نیروهای پلیس در جاده‌ها و خیابان‌ها مواجه است و این مسئله باعث می‌شود نظارت بر تخلفات رانندگی به‌طور کامل انجام نشود، حتی زمانی که دوربین‌های کنترل سرعت یا سیستم‌های ثبت تخلفات وجود دارند، این سیستم‌ها هنوز در بسیاری از نقاط کشور به‌طور گسترده نصب نشده‌اند و ممکن است رانندگان در مناطقی که این دوربین‌ها وجود ندارد، از تخلفات خود آگاه نباشند، همچنین استفاده از فناوری‌های نوین در نظارت بر رانندگان مانند اپلیکیشن‌های هوشمند برای هشدار به رانندگان و ثبت تخلفات در لحظه، هنوز در ایران به‌طور کامل به اجرا درنیامده است. در کشورهای پیشرفته، این سیستم‌های هوشمند نه‌تنها تخلفات رانندگی را ثبت می‌کنند، بلکه به‌طور خودکار به رانندگان هشدار می‌دهند و به آنها یادآوری می‌کنند که تخلف آنها در سیستم ثبت شده است. این نوع نظارت دقیق و پیوسته می‌تواند به‌طور مؤثری رفتار رانندگان را تغییر دهد.

■ چرا در کیش مردم قانونمندتر هستند؟

یکی از مناطق جالب توجه از نظر رعایت قوانین رانندگی، جزیره کیش است. در این جزیره، برخلاف سایر مناطق کشور که قوانین بیشتر از ترس جریمه‌ها رعایت می‌شود، مردم به‌طور خودجوش قوانین رانندگی را رعایت می‌کنند. این نکته جالب است که کیش با وجود اینکه همان قوانین و جریمه‌های رانندگی را دارد، رانندگان به‌طور جدی‌تری به این قوانین احترام می‌گذارند.

چرا این تفاوت در رفتار وجود دارد؟ بسیاری از کارشناسان معتقدند دلیل این امر به فرهنگ‌سازی و نظارت فعال‌تر در کیش برمی‌گردد. در این جزیره، علاوه بر اینکه نظارت‌های پلیس بیشتر است، برنامه‌های آموزشی و تبلیغاتی زیادی در رسانه‌ها برای ترویج فرهنگ رعایت قوانین رانندگی وجود دارد، همچنین در کیش مردم به‌طور اجتماعی به رعایت قوانین احترام می‌گذارند، چراکه این رفتار را نه تنها به نفع خود، بلکه به نفع جامعه می‌بینند. در جزیره کیش، قوانین رانندگی نه تنها از طریق پلیس، بلکه به‌صورت اجتماعی از سوی مردم رعایت می‌شود. مردم به‌طور جمعی به هم کمک می‌کنند که رفتارهای قانون‌شکنانه متوقف شوند.

■ راه‌حل‌های پیشنهادی برای تغییر فرهنگ رانندگی

یکی از نکات کلیدی برای تغییر فرهنگ رانندگی در ایران، ایجاد یک سیستم آموزشی جامع است که به‌صورت مستمر رانندگان را در همه سطوح با اهمیت رعایت قوانین آشنا کند. به جای اینکه صرفاً به جریمه‌ها و تنبیه‌ها تکیه کنیم، باید تلاش کنیم آموزش صحیح و فرهنگ‌سازی از سنین پایین شروع شود.

در این راستا، علی دلیری، کارشناس راهنمایی و رانندگی به «جوان» می‌گوید: «در بسیاری از کشورها، رانندگی به‌عنوان یک مهارت اجتماعی شناخته می‌شود که نیاز به آموزش و فرهنگ‌سازی از دوران کودکی دارد. اگر می‌خواهیم رفتار رانندگان ایرانی تغییر کند، باید آموزش‌های فرهنگی و اجتماعی در مدارس و دانشگاه‌ها جدی گرفته شود.» وی می‌افزاید: «رسانه‌ها و برنامه‌های آموزشی نقش بسیار مهمی در این فرایند دارند، حتی در فضای مجازی و برنامه‌های آنلاین، می‌توان فرهنگ رعایت قوانین رانندگی را به‌طور گسترده ترویج داد.»

■ مصاحبه با رانندگان در خیابان‌های تهران

برای درک بهتر دلیل بی‌توجهی به قوانین رانندگی، با تعدادی از رانندگان در تهران گفت‌وگو کردیم تا نظرات و تجربیات آنها را بشنویم.

احمد ۴۰ ساله، راننده تاکسی می‌گوید: «متأسفانه در ایران، مردم بیشتر از اینکه از جریمه‌ها بترسند، به‌دلیل رفتارهای نادرست برخی از رانندگان دیگر قوانین را نادیده می‌گیرند. وقتی می‌بینیم که دیگران بدون توجه به قوانین رانندگی می‌کنند و هیچ برخوردی هم با آنها نمی‌شود، ناخودآگاه این کار را انجام می‌دهیم.»

از طرفی علی، راننده شخصی معتقد است: «من همیشه تلاش می‌کنم قوانین رانندگی را رعایت کنم، ولی واقعیت این است که گاهی اوقات به دلیل نبود نظارت کافی در خیابان‌ها، احساس می‌کنم این کار بی‌فایده است. وقتی که هیچ پلیسی در خیابان نیست، رانندگان زیادی قوانین را نادیده می‌گیرند.»

این نظرات نشان می‌دهند علاوه بر عدم‌آگاهی، ضعف در نظارت و فرهنگ‌سازی اجتماعی نیز به‌عنوان عوامل اصلی بی‌توجهی به قوانین رانندگی مطرح هستند.

■ تمرکز بر کیفیت نظارت

یکی از چالش‌های بزرگ در ایران، کیفیت پایین نظارت بر رفتار رانندگان است. همانطور که قبلاً اشاره شد، کمبود نیروی انسانی و تجهیزات پیشرفته برای نظارت صحیح بر تخلفات رانندگی، از جمله مسائلی است که باید به آنها توجه ویژه‌ای داشت. در بسیاری از کشورهای پیشرفته، از فناوری‌های پیشرفته مانند دوربین‌های هوشمند، اپلیکیشن‌های موبایلی برای ثبت تخلفات و سیستم‌های هشداردهنده استفاده می‌شود. این ابزارها نه تنها نظارت را دقیق‌تر می‌کنند بلکه باعث تغییر رفتار رانندگان به‌طور مستمر می‌شوند.

علی رمضانی، کارشناس تصادفات در این‌باره به «جوان» می‌گوید: «در ایران، ما هنوز نتوانسته‌ایم از تمامی امکانات فناوری برای نظارت و ثبت تخلفات رانندگی استفاده کنیم. به عنوان مثال، بسیاری از دوربین‌ها و سیستم‌های ثبت تخلف در شهرهای کوچک و روستاها نصب نشده‌اند. علاوه بر این، به‌کارگیری فناوری‌های نوین مانند اپلیکیشن‌هایی که به رانندگان هشدار می‌دهند و رفتار آنها را ثبت می‌کنند، هنوز در ایران جا نیفتاده است.» وی تأکید می‌کند: «در کشورهای پیشرفته، این نوع از نظارت‌ها به‌صورت خودکار انجام می‌شود و رانندگان از هر تخلفی که انجام می‌دهند، به‌طور آنی مطلع می‌شوند.»

■ نقش پلیس در فرهنگ‌سازی رانندگی

پلیس راهور در ایران به‌عنوان نهاد نظارتی اصلی در عرصه رانندگی شناخته می‌شود، با این حال بسیاری از کارشناسان معتقدند تنها اعمال جریمه‌ها برای تغییر رفتار رانندگان کافی نیست و باید به روش‌های مؤثرتری برای تغییر نگرش عمومی نسبت به رانندگی پرداخته شود. به‌طور مثال، یکی از راه‌های مؤثرتر در این زمینه می‌تواند حضور فعال‌تر پلیس در رسانه‌ها و مشارکت در برنامه‌های آموزشی باشد. با حضور در رسانه‌های عمومی و ایجاد برنامه‌های آموزشی، پلیس می‌تواند به‌عنوان یک منبع آگاهی‌دهنده در راستای تغییر نگرش عمومی نسبت به قوانین رانندگی نقش ایفا کند. دلیری در این‌باره تأکید می‌کند: «پلیس باید علاوه بر انجام وظایف اجرایی، به‌عنوان یک منبع آموزشی نیز فعالیت کند. این مسئله می‌تواند در تغییر رفتار رانندگان و ترویج فرهنگ صحیح رانندگی مؤثر باشد.»

■ آموزش از سنین پایین و برنامه‌های مدارس

یکی از مسائل کلیدی در اصلاح فرهنگ رانندگی، آموزش از سنین پایین است. در بسیاری از کشورهای پیشرفته، آموزش‌های رانندگی نه‌تنها در مدارس بلکه در قالب برنامه‌های اجتماعی و کارگاه‌های آموزشی به کودکان و نوجوانان ارائه می‌شود. به این ترتیب، نسل جدید از همان ابتدا با اصول صحیح رانندگی آشنا و این آگاهی به‌طور ناخودآگاه در بزرگسالی به رفتار آنها در جاده‌ها منتقل می‌شود.

یک طرح پیشنهادی می‌تواند آغاز آموزش‌های عمومی در مدارس باشد. در این طرح، کودکان از همان سنین ابتدایی با اصول اساسی رانندگی آشنا می‌شوند و این آموزش‌ها به‌طور مستمر تا دوران جوانی ادامه می‌یابد. این نوع فرهنگ‌سازی می‌تواند در آینده، رفتار رانندگان را در جاده‌ها و خیابان‌ها تغییر دهد.

■ اهمیت تبلیغات و رسانه‌ها در تغییر فرهنگ رانندگی

رسانه‌ها در این زمینه نقش بسیار حیاتی دارند. می‌توانند با ساخت برنامه‌های مستند، فیلم‌های آموزشی، تبلیغات تلویزیونی و رادیویی، فرهنگ رعایت قوانین رانندگی را ترویج دهند. در بسیاری از کشورهای پیشرفته، رسانه‌ها از طریق برنامه‌های تعلیمی و هشداردهنده سعی در آگاهی‌رسانی به مردم دارند.

برای نمونه در کشورهای اروپایی، بسیاری از شبکه‌های تلویزیونی و رادیویی، برنامه‌های خاصی را برای آموزش قوانین رانندگی و ارائه نکات ایمنی به مخاطبان خود دارند. در این کشورها، حتی در فضای مجازی نیز کمپین‌های گسترده‌ای در خصوص آگاهی‌رسانی و فرهنگ‌سازی رانندگی به راه افتاده است که نقش بسزایی در تغییر رفتار رانندگان ایفا می‌کند.

رمضانی درباره نقش رسانه‌ها نیز می‌گوید: «رسانه‌ها باید در راستای فرهنگ‌سازی در زمینه رانندگی بیشتر از گذشته تلاش کنند. تبلیغات مؤثر می‌تواند در ایجاد تغییرات در ذهنیت عمومی مردم نقش مهمی ایفا کند.»

■ نیاز به تغییراتی بنیادی

برای تغییر فرهنگ رانندگی در ایران، تنها جریمه‌ها نمی‌توانند راه‌حل مناسبی باشند. به‌جای تمرکز صرف بر مجازات‌ها، باید به فرهنگ‌سازی، آموزش مستمر و استفاده از فناوری‌های نوین برای نظارت دقیق‌تر توجه کنیم. تجربه موفق کیش می‌تواند به‌عنوان الگویی برای سایر مناطق کشور در نظر گرفته شود. اگر سیستم نظارتی به‌طور هوشمندتر و گسترده‌تر اجرایی و در کنار آن فرهنگ رانندگی از طریق رسانه‌ها و آموزش‌های عمومی تقویت شود، شاهد بهبود چشمگیری در رعایت قوانین رانندگی در ایران خواهیم بود.

آیا تقسیم ارث بدون حضور همه وراث امکان دارد؟

در شرایطی که وراث، گواهی حصر وراثت اخذ کرده باشند و یکی از وراث، از سایر ورثه، وکالت اخذ کرده باشد و همه وراث، موافق تقسیم باشند، امکان تقسیم ارث، بدون حضور همه وراث، وجود خواهد داشت. در صورتی که میان ورثه متوفی، ورثه محجور یا غایب مفقودالاثر وجود داشته باشد، امکان تقسیم ارث بدون حضور همه وراث، ممکن نیست و باید به دادگاه، مراجعه کرد. در این صورت، دادگاه با درخواست یکی از وراث، به مسئله تقسیم ارث رسیدگی خواهد کرد. در تقسیم ارث از سوی دادگاه که زمانی صورت می‌گیرد که میان وراث، ورثه غایب مفقود الاثر یا محجور وجود داشته یا وراث برای تقسیم ارث به توافق نرسیده‌اند، حضور همه وراث ضروری نیست و تقسیم ارث، بدون حضور همه وراث امکانپذیر است. در این فرض، یکی از وراث یا همه آنها از طریق دفاتر خدمات الکترونیک قضایی، اقدام به ثبت دادخواست تقسیم ترکه و از دادگاه، تقاضای صدور حکم در این خصوص را می‌کنند. دادگاه به تمامی وراث یا قیم و نماینده قانونی آنها، جلسه رسیدگی را ابلاغ می‌کند و حتی در صورت عدم‌حضور آنها در وقت مقرر، جلسه را تشکیل می‌دهد و حکم مقتضی را صادر می‌کند اما به غایبان، فرصت واخواهی و تجدیدنظرخواهی می‌دهد تا بتوانند نسبت به رأی غیابی، اعتراض کنند. مستند توضیح فوق، ماده۹۵ قانون آیین دادرسی مدنی است که مقرر می‌دارد: «عدم‌حضور هر یک از اصحاب دعوا یا وکیل آنان، در جلسه دادرسی، مانع رسیدگی و اتخاذ تصمیم نیست. در موردی که دادگاه به اخذ توضیح از خواهان نیاز داشته باشد و نامبرده در جلسه تعیین شده، حاضر نشود و با اخذ توضیح از خوانده هم دادگاه نتواند رأی بدهد، همچنین در صورتی که با دعوت قبلی، هیچ یک از اصحاب دعوا حاضر نشوند و دادگاه نتواند در ماهیت دعوا، بدون اخذ توضیح رأی صادر کند دادخواست ابطال خواهد شد.»

بر اساس ماده۹۵ قانون آیین دادرسی مدنی و با توجه به اینکه دادگاه به استناد گواهی حصر وراثت از تمامی وراث قانونی و شرعی متوفی باخبر است و از آنجا که کسر ارث هر وارث نیز در ماده ۸۶۲ قانون مدنی آمده، در تقسیم ترکه از سوی دادگاه و صدور حکم آن، حضور همه وراث ضروری نیست.

آیا جعل رسید بانکی جرم است؟ در صورت جرم بودن، چه مجازاتی بر مرتکب یا مرتکبان این جرم اعمال خواهد شد؟

مستفاد از آنچه قانونگذار در ماده۵۲۶ قانون مجازات اسلامی، بخش تعزیرات، پیش‌بینی و بیان کرده است، جعل هرگونه سند بانکی جرم محسوب می‌شود و مرتکب را با مجازات روبه‌رو خواهد کرد و با توجه به اینکه رسید بانکی نیز نوعی سند بانکی محسوب می‌شود، ساختن آن یا تغییر در آن، با اعمالی نظیر محو کردن، قلم بردن، سیاه کردن و تراشیدن، با قصد تقلب و برهم زدن نظام امنیت سیاسی و اجتماعی و اخلال در وضع اقتصادی، اجتماعی جامعه جرم است و مجازات در پی خواهد داشت. مجازات و حکم جرم جعل رسید بانکی نیز در ماده ۵۲۶ قانون مجازات اسلامی، اصلاحی سال ۱۳۹۹، بخش تعزیرات، حبس از پنج سال تا ۲۰ سال پیش‌بینی شده است، مگر اینکه مرتکب چنین جرمی، مفسدفی‌الارض یا محارب شناخته شود که در این صورت مرتکب، به مجازات این جرم ها یعنی اعدام محکوم خواهد شد.

اگر فروشنده در موعد مقرر که برای تنظیم سند و انتقال آن به خریدار در دفترخانه اسناد رسمی حضور پیدا نکند، چه کاری باید انجام بدهیم؟

برای خریدار و فروشنده ضمانت اجراهایی تعیین می‌شود تا اگر خریدار در روز تعیین شده به دفترخانه اسناد رسمی مراجعه نکند، فروشنده حق فسخ داشته باشد. همچنین اگر فروشنده بموقع در دفترخانه حضور پیدا نکند، خریدار بتواند خسارت روزانه دریافت کند. برای دریافت ضمانت اجرا باید ثابت کنید در روز تعیین‌شده در دفترخانه برای انجام تعهد حضور داشته‌اید در غیر این صورت دریافت این ضمانت اجرا وجود ندارد.

چگونه می‌توان حضور خود را در دفترخانه اثبات کرد؟

بهترین راه اثبات حضور در دفترخانه برای پرداخت مابقی ثمن معامله یا انتقال سند، گرفتن گواهی عدم‌حضور است، بنابراین باید از سردفتر تقاضای صدور گواهی عدم‌حضور را تقاضا کنید. با دریافت گواهی عدم‌حضور می‌توانید به راحتی حضور خود را در دفترخانه تا آخرین ساعات اداری اثبات کنید و اگر خریدار هستید خسارت روزانه خود را دریافت کنید و اگر فروشنده هستید می‌توانید معامله را فسخ کنید.

کدام جرائم غیرقابل عفو تخفیف و تبدیل هستند؟

برخی از جرائم مندرج در قانون مجازات اسلامی غیرقابل عفو و تخفیف هستند، به این صورت که هیچ استثنایی برای عفو و تخفیف به خود راه نمی‌دهند و چون جرائمی هستند که مربوط به امنیت جامعه هستند، غیرقابل عفو و تخفیفند. جرائمی تحت عنوان قاچاق مواد مخدر، موارد مربوط به حق‌الناس، سرقت مسلحانه، تجاوز به عنف و جرائمی نظیر جاسوسی، محاربه، قاچاق اسلحه، بغی، اختلاس و برهم زدن نظام اقتصادی تحت هیچ شرایطی مشمول عفو و تخفیف نیستند.